การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม: การพัฒนาพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ และพระสอนศีลธรรมเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย*

The Transformation of Moral Teaching Monks: The Development of Monks for Supervision Administration, Supervising Monks, and Moral Teaching Monks to Mobilize Morality in Thai Society

พระศรีธรรมภาณี

Phra Sridhammapani

สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Office of Monk Development for Teaching Morality, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Pwallop58@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอชุดองค์ความรู้ของโครงการวิจัยย่อย ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อ เสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง 3) เพื่อนำเสนออนาคตภาพพระสอนศีลธรรมเพื่อยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่ การศึกษาโครงการวิจัยย่อย 1 ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี โครงการวิจัยย่อย 2 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และ โครงการวิจัยย่อย 3 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ โดยมีพื้นที่การศึกษานำร่อง 4 ภาค 9 จังหวัด

ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศก์ มี 4 องค์ประกอบ คือ (1) กระบวนการการคัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม (2) กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง (3) การวางโครงสร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ (4) การสร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง 2) รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ ประกอบด้วย (1) ชุดบริหารจัดการ 1:1:1 (2) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย (3) กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม 3) อนาคตภาพพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย (1) มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานทางการศึกษา (2) มีทักษะการสร้างหลักสูตร (3) มีทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน (4) มีทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (5) มีทักษะการประเมินการเรียนรู้ และ (6) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะทางการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ องค์ความรู้งานวิจัย โมเดล "ต้นไม้พลังศีลธรรมใน

*Received August 9, 2022; Revised August 29, 2022; Accepted May 3, 2022

สังคมไทย” ประกอบด้วย (1) รากฐานแห่งความร่วมมือของพลังเครือข่าย (2) การทำระบบและโครงสร้างที่เข้มแข็งและมีความชัดเจน (3) พัฒนาพลัง 3 ชั้น พระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ และพระสอนศีลธรรมเพื่อการขับเคลื่อนพลังศีลธรรม (4) ผลลัพธ์ของผู้เรียน (5) การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พลิกโฉมพระสอนศีลธรรม; พระบริหารการนิเทศ; พระนิเทศก์; พลังศีลธรรม

Abstract

The research article intends to present the body of knowledge acquired from the 3 research sub-projects with the following objectives: 1) to develop the management model of monks for supervision administration based on the principles of self- empowerment and participatory learning; 2) to develop the management model of professional learning community for supervising monks to strengthen strong moral learning organization; and 3) to present the scenario of moral teaching monks in order to enhance the teaching of Buddhism subject in the new normal society. The study used a research model based on sub- project ; Research 1 with Mix methods Research, Research Project 2 with Action Research and Project 3 with Qualitative Research. Pilot research areas in four regions.

From the study, the following findings are found: 1) The management model of monks for supervision administration consists of four components which are: (1) The participatory selection process; (2) The learning process to create change; (3) The establishment of a system structure to promote monks for supervision administration; and (4) The establishment of a strong network of monks for supervision administration. 2) The management model of professional learning community for supervising monks consists of the following elements: (1) The 1: 1: 1 management package; (2) The learning process for chance and network building; and (3) The communication process for empowering team work. 3) The scenario of moral teaching monks comprises the following aspects: (1) Knowledge and understanding of basic educational concepts; (2) Curriculum development skills; (3) Skills in using learning innovation in the classroom; (4) Skills in organizing learning activity; (5) Learning evaluation skills; and (6) Action research skills in the classroom to develop learning innovation. The body of knowledge obtained from the research is “Moral Tree in Thai Society” model which consists of the following elements: (1) The foundation of network power in collaboration; (2) The development of a strong and clear system and structure; (3) The development of 3 powers which are monks for supervision administration, supervising monks, and moral teaching monks

to mobilize moral power; (4) The student learning outcomes; and (5) The ongoing research and development.

Keywords: The Transformation of Moral Teaching Monks; Monks for Supervision Administration; Supervising Monks; Moral Power

บทนำ

การพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม เพื่อเป็นฐานไปสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) คือ ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายให้คนไทยในทุกช่วงวัย เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพมีความพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งรากฐานแรกที่ต้องเริ่มต้นในการปลูกฝังบ่มเพาะ คือ เด็กและเยาวชน การนำหลักศาสนาเข้ามาเป็นฐานยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นเครื่องมือพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ เป็นแนวทางหนึ่งที่ภาครัฐตระหนักถึงความสำคัญในการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นับว่าเป็นต้นทุนสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านานควรนำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมของเด็กและเยาวชน จึงได้เกิดโครงการสำนักพระสอนศีลธรรมที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสในการบ่มเพาะจิตและปัญญากับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้มอบให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน มีผลการวิจัยพบว่า สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับที่ดีสามารถส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียน (Phra Sridhammapani et al. 2018) กล่าวได้ว่า การส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมในสถานศึกษานับว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการถ่ายทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาสู่วิถีปฏิบัติของเยาวชน ที่สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาถ่ายทอดและสร้างความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนให้ดำเนินวิถีชีวิตที่ดีงามและอยู่บนทางสายกลาง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหน่วยงานการศึกษา คณะสงฆ์ ภาครัฐและสังคม คาดหวังผลของการทำงานในการทำงานของพระสอนศีลธรรม แต่จากการศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรค และทิศทางที่ต้องการพัฒนาเพื่อให้การทำงานของพระสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค มากำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงานของสำนักงานพระสอนศีลธรรม บรรลุวิสัยทัศน์ คือ “เป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา” โดยกำหนด 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาและวางระบบบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมให้ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ยกระดับการบริหารความรู้องค์กร ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมและจัดการสมรรถนะพระสอนศีลธรรมและบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพวิถีพุทธ ยุทธศาสตร์ที่ 4 เพิ่มคุณค่าและความผูกพันให้กับผู้มีส่วน

ได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (พระสอนศีลธรรม บุคลากร สถานศึกษา คณะสงฆ์ พลัง บ ว ร) (Annual Action Plan, 2022) จากแผนยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์แสดงให้เห็นทิศทางการพัฒนาการขับเคลื่อนพระสอนศีลธรรมที่ต้องพัฒนาแบบองคาพยพเพื่อเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกันทั้งในด้านการพัฒนาคน ระบบ และกลไก

ทั้งนี้ที่ผ่านมาโครงสร้างการดำเนินการสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การบริหารงานเป็นการรวมศูนย์การบริหารงานอยู่สำนักงานส่วนกลาง ซึ่งพบว่าทำให้เกิดช่องว่างในการบริหารกำกับติดตามพระสอนศีลธรรม ขาดการเชื่อมต่อประสานระหว่างครูพระสอนศีลธรรมกับสถานศึกษาที่เป็นระบบและมีมาตรฐาน การช่วยแก้ไขปัญหา เสริมสร้างพลังใจจากกัลยาณมิตรที่มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดและช่วยเหลือเกื้อกูลได้อย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า การจะบรรลุวิสัยทัศน์และตอบโจทย์ยุทธศาสตร์สำนักงานพระสอนศีลธรรม ตามแผนแม่บท (พ.ศ.2563-2569) คือ การพัฒนาโครงสร้างการพัฒนาบุคลากรพระสอนศีลธรรม ตั้งแต่ระดับปลายน้ำ คือ พระสอนศีลธรรม กลางน้ำ คือ พระนิเทศในการเป็นพี่เลี้ยงกัลยาณมิตรติดตามกำกับการจัดการเรียนการสอน และต้นน้ำ คือ พระบริหารนิเทศ ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นพระนิเทศ และเป็นพระบริหารการนิเทศที่จะมาช่วยแบ่งภาระงานและทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของพระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป คือ การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมโดยการพัฒนาพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ และพระสอนศีลธรรม เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดจุดหมายงานวิจัยเพื่อพัฒนาและยกระดับกระบวนการบริหารจัดการพระสอนศีลธรรมแบบ 360 องศา โดยการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตใหม่สำหรับพระสอนศีลธรรม ที่สร้างบุคลากรที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21โดยมีกรอบในการพัฒนา คือ การนำแนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็น กระบวนการคิดที่เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งโดยให้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง แล้วนำเอาความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนมุมมองจากหลายๆ ส่วนงาน หลายๆ แผนก มาสร้างไอเดียเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขร่วมกัน และนำแนวทางต่าง ๆ มาทดสอบและพัฒนาเพื่อให้ได้นวัตกรรมใหม่ที่ตอบโจทย์กับผู้ใช้งาน หรือสถานการณ์นั้น ๆ การคิดเชิงออกแบบสามารถเป็นส่วนเสริมที่ดีในแนวทางอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหา โดยนำมุมมองที่หลากหลายมารองรับในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (Merholz, 1960) แนวคิด Growth Mindset คือ ความเชื่อที่ว่าทักษะ ความสามารถ ความฉลาด และบุคลิกภาพ สามารถฝึกฝนและพัฒนาต่อไปได้ จากงานวิจัยของ Carol Dweck แสดงให้เห็นว่า Growth Mindset สามารถพัฒนาได้ผ่าน 3 ปัจจัย ดังนี้ Efforts (ความพยายาม) กลยุทธ์ (Strategies) การหาแหล่งข้อมูลภายนอก (Help form Others) (Phuwajaroonkul, 2021) การปรับมุมมองของผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรของครูพระสอนศีลธรรมในการทำงานเชิงรุก Growth mindset สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 กล้าคิด กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลง ทันต่อเทคโนโลยี และแนวคิด Future Skill: การเรียนรู้ทักษะแห่งอนาคต อะไรบ้างที่เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อองค์กร อย่างเช่น Big Data Analytics ที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งเทรนด์ของ Big Data นั้นมาแรงในทุกองค์กร หรือ ทักษะในการแก้ไขปัญหา (Problem Solving Skill) ที่ปัจจุบันนั้นซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก ไม่ใช่การใช้สมองของคนแล้วแต่เป็นการบูรณาการหลายอย่างเพื่อการแก้ปัญหาให้เป็น หรือทักษะดิจิตอลแบบผสมผสาน (Digital

Multi-Skilled) จุดเริ่มต้นในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตใหม่ของประเทศไทย ศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช บุคคลที่ริเริ่มและผลักดันแนวคิดนี้ โดยได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมประชาชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบันที่เน้นไปในเรื่องทักษะและความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นหลักมากกว่าเนื้อหาสาระต่างๆ (Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education, 2021) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะบูรณาการร่วมกับฐานการบริหารจัดการวิถีพุทธ ให้เกิดความรักสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก สาราณียธรรม 6 และหลักการบริหารองค์กรให้เข้มแข็ง คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นกลไกในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ พลิกโฉมการทำงานที่เป็น Smart Monk & Smart Buddhist Organization เป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา สร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข เด็กและเยาวชนไทยมีปัญญาตื่นรู้ และสติรู้เท่าทันสถานการณ์โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงและกระแสยุคดิสรัปชั่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

3. เพื่อนำเสนออนาคตภาพพระสอนศีลธรรมเพื่อยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาโครงการย่อย 3 โครงการโดยมีพื้นที่การวิจัย 4 ภาค โดยภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร และชลบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และตรัง หลักการและเหตุผลในการเลือกพื้นที่ 1) เป็นพื้นที่ศูนย์เครือข่ายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) มีพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการอบรม Active Learning ของสำนักงานพระสอนศีลธรรม

ระยะที่ 1 การศึกษาโครงการวิจัยย่อย 1 ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี (Mix Method Research) ตามแนวคิดของ Creswell, and Plano Clark (2018) แบบการประเมินหลายขั้นตอน (Klangphahol, 2020) โดยเริ่มต้นจากการสังเคราะห์เอกสารการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับงานพระสอนศีลธรรม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสอนศีลธรรม กลุ่มสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ กลุ่มบุคลากรสำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร.และคณะสงฆ์ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 90 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบวัด

สมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (CITC) 0.967 และการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ โดยผ่านการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญต่างสาขา 5 ท่าน และนำไปทดลอง กับพระสอนศีลธรรมที่ผ่านกระบวนการคัดเลือก 4 ภาค จำนวน 21 รูป ใช้รูปแบบการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design โดยการจัดอบรมแบบ Hybrid คือ อบรมทั้งแบบออนไลน์ และออนไซต์และติดตามผลเชิงคุณภาพจากการทำโครงงานและการสรุปถอดบทเรียนสะท้อนคิดและการทำสานเสวนา

ระยะที่ 2 การศึกษาโครงการวิจัยย่อย 2 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรมเป็นพระนิเทศก์และใช้การทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการขับเคลื่อนงานของกลุ่มพระนิเทศก์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ระยะเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนากิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับงานพระสอนศีลธรรม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสอนศีลธรรม กลุ่มสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ กลุ่มบุคลากรสำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร.และคณะสงฆ์ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 90 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาสร้างกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 วัน และการทำโครงการ โดยการจัดอบรมแบบ Hybrid คือ อบรมทั้งแบบออนไลน์ และออนไซต์และติดตามผลเชิงคุณภาพจากการทำโครงงานและการสรุปถอดบทเรียนสะท้อนคิดและการทำสานเสวนา

ระยะที่ 3 การศึกษาโครงการวิจัยย่อย 3 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บข้อมูลระยะต้น เก็บข้อมูลด้วยคำถามปลายเปิดด้วยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้เข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการออนไลน์ เรื่อง “พัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาตามแนววิถีใหม่” โดยมุ่งเน้นกลุ่ม ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรสังกัดสำนักงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นิสิต นักศึกษา และการเก็บข้อมูลด้วยแบบสะท้อนความเห็นของพระนิเทศก์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของพระนิเทศก์ 4 ภาค รวม 71 รูป การวิเคราะห์ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประกอบด้วย พระบริหารการนิเทศและพระนิเทศก์ และกลุ่มคฤหัสถ์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและศึกษานิเทศก์ รวม 25 รูป/คน

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม นำสรุปข้อมูลแบบอุปนัย จริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว.91-93/2564

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาของโครงการวิจัยย่อย 1 ได้รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศ มี 4 องค์ประกอบ คือ **องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการการคัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม** เพื่อค้นหาพระสอนศีลธรรมที่จะพัฒนาเป็นพระบริหารการนิเทศอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือ (1) การกำหนดคุณสมบัติสำคัญที่เป็นพื้นฐาน

ของการเป็นพระบริหารการนิเทศ (2) สร้างกลไกในการคัดสรรโดยมีสองระบบ คือ สมัครด้วยตนเอง (มีผู้บริหารคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ให้การรับรอง) และสมัครโดยคณะสงฆ์ส่งรายชื่อ โดยจัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคุณสมบัติของพระบริหารการนิเทศเพื่อความโปร่งใสและการได้รับการยอมรับและสร้างการรับรู้การมีพระบริหารการนิเทศ หัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนรวมในการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท อุทิศตน เสียสละ รักในงานสอนและความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำหน้าที่พระบริหารการนิเทศ **องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง** โดยนำระบบการอบรมแบบ Hybrid คือ (1) การอบรมออนไลน์ที่ใช้เวลาไม่มากแต่สามารถเชิญวิทยากรสร้างแรงบันดาลใจและถ่ายทอดประสบการณ์ได้ดี (2) การอบรมออนไซต์ 5 วัน ลำดับเนื้อหาตามสาระในหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ 5 ด้าน โดยรูปแบบการอบรมเน้นเรื่องการนำโจทย์สถานการณ์จริงเป็นห้องจำลองการเป็นพระบริหารการนิเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหา การถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ลักษณะกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้พระบริหารการนิเทศแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การรับฟังทีมและการมีส่วนร่วม การฝึกกระบวนการทำงานทีมของพระบริหารการนิเทศในการบริหารคน บริหารงาน บริหารเครือข่าย บริหารเวลา **องค์ประกอบที่ 3 การวางโครงสร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ** โดยสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรออกนโยบายที่ชัดเจนถึงระบบกลไกการทำงานบทบาทหน้าที่และการให้การสนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ **องค์ประกอบที่ 4 การสร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง** สร้างความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานและรักษาพลังบวกในการทำงาน เป็นการเสริมแรงในการรักษาทายาทพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป (Wattanpradith et al. 2022)

ผลการศึกษาโครงการย่อย 2 พบว่า พระนิเทศก์ที่เข้าอบรมเกิดพลังแห่งการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการสอนแบบ Active Learning มากกว่า Passive Learning ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่เข้าถึงสาระสำคัญของการเรียนพระพุทธศาสนา ได้รับการพัฒนาความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์แผนการสอนตามหลัก OLE การทำนิเทศ การทำกระบวนการ PLC ทำให้พระนิเทศก์ได้มีประสบการณ์และได้พัฒนาตนเอง เกิดเครือข่ายทางศีลธรรมที่เข้มแข็งทั้งในส่วนของพระนิเทศก์ พระบริหารการนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสงฆ์ สถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ รวมถึงชุมชนหน่วยงานท้องถิ่นในบางพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพระนิเทศก์ ได้องค์ความรู้ใหม่เรียกว่า โมเดล PLC การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย ชุดบริหารจัดการ 1:1:1 บริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายพลังศีลธรรม ประกอบด้วย 1 คณะบริหารการพระนิเทศประจำจังหวัด: 1 คณะกรรมการพระนิเทศก์ประจำอำเภอ: 1 พระนิเทศก์ 1 ตำบล กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม กระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับนำไปสู่ความเข้มแข็งของพระสอนศีลธรรม (Phramaha Noppadol Dhammananto et al. 2022)

ผลการศึกษาโครงการย่อย 3 พบว่า คุณสมบัติของผู้สอนพระพุทธศาสนาคุณสมบัติเบื้องต้นที่ขาดไม่ได้คือ “ศรัทธาและจิตอาสา” การใช้แนววิธีการเรียนรู้พระพุทธศาสนาด้วยไตรสิกขา องค์ประกอบของการ

จัดการเรียนรู้ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายทำให้เกิด “นวัตกรรม” เรียนรู้ให้กับผู้เรียนในยุควิถีใหม่โดยจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน สิ่งสำคัญคือการสอนให้ประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้นำสู่การปฏิบัติจนไปถึงการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต จุดยืนที่พระสอนศีลธรรมควรยึดถือร่วมกันในการสอนคือ “ศรัทธากับปัญญา” โดยมีพระสอนศีลธรรมเป็นต้นแบบนำพาทั้งวิชาและจรณะ สิ่งที่พระสอนศีลธรรมและควรคำนึงคือ หลักประโยชน์ 3 ประการ ทำประโยชน์เพื่อตนเอง นึกถึงประโยชน์ของผู้ที่อยู่รอบข้างในสังคม ครอบครัว ที่สำคัญคือต้องมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมนี่คือพลเมืองโลก สรุปอนาคตภาพพระสอนศีลธรรมเพื่อยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่ ตามกรอบของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 1) พระสอนศีลธรรมควรมีแนวคิดพื้นฐานทางการศึกษา 2) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะการสร้างหลักสูตร 3) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน 4) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะการประเมินการเรียนรู้ และ 6) พระสอนศีลธรรมควรมีทักษะทางการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (Areekul et al. 2022)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากงานวิจัยที่พบ คือ โมเดลต้นไม้พลังศีลธรรมในสังคมไทย ด้วยพระบริหารการนิเทศพระนิเทศก์ พระสอนศีลธรรม ดังนี้

1) รากฐานแห่งความร่วมมือ : กล่าวคือ การร่วมมือของสำนักงานพระสอนศีลธรรมกับ คณะสงฆ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ร่วมดูแลพระสอนศีลธรรม หากเปรียบการเติบโตของต้นไม้ต้องอาศัยรากแก้วเป็นเครื่องดูดซึมน้ำและอาหารให้กับต้นไม้เพื่อการเจริญเติบโต เฉกเช่นเดียวกับ พระสอนศีลธรรม ต้องอาศัยหน่วยงานหลักให้การสนับสนุนและส่งเสริม ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าอาศัยแต่เพียงสำนักงานพระสอนศีลธรรมแต่เพียงลำพัง ไม่เพียงพอในการเสริมพลังให้กับพระสอนศีลธรรม เนื่องจากพระสอนศีลธรรมไม่ใช่บุคลากรในสังกัดสถานศึกษา แต่เป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีความประสงค์มาทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาให้กับสถานศึกษาผ่านสังกัดของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยรับงบประมาณตรงจากสำนักงานที่ภาครัฐได้จัดสรรโดยใช้วิธีการให้ค่านิตยภัตกับพระสอนศีลธรรม สำนักงานพระสอนศีลธรรมจึงไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการพระสงฆ์ที่มาเป็นพระสอนศีลธรรมได้แต่อย่างใด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจที่ให้พระสงฆ์อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ ซึ่งมีอำนาจปกครองตามลำดับชั้น กล่าวคือ ในระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ดังนั้น หากจะขับเคลื่อนพระสอนศีลธรรมให้มีความก้าวหน้าพัฒนาและมีความยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งหากดูยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 20 ปี ที่มีวิสัยทัศน์ว่า “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” พบว่า งานพระสอนศีลธรรมสามารถตอบยุทธศาสตร์ที่ 1 (แผน 5 ปี) การสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนาและสอดรับกับพันธกิจสงฆ์ด้านศึกษาสงเคราะห์ จึงกล่าวได้ว่า การที่พระสงฆ์ออกไปทำหน้าที่พระสอนศีลธรรมนับว่าเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ สรุปได้ว่า การทำงานของสำนักงานพระสอนศีลธรรมความมีความร่วมมือและขับเคลื่อนร่วมกับคณะสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้งานสอนศีลธรรม

ในสถานศึกษาโดยพระสอนศีลธรรมมีพลังขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การมีคณะสงฆ์มาร่วมกำกับดูแลจะส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพของพระสงฆ์ที่มาสมัครเป็นพระสอนศีลธรรมการให้คุณให้โทษยังเป็นเรื่องที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากสำนักงานพระสอนศีลธรรมกับคณะสงฆ์แล้ว อีกหน่วยงานสำคัญที่ควรสร้างความร่วมมือได้แก่ 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่สามารถให้การสนับสนุนทั้งด้านการเชื่อมงานกับคณะสงฆ์และการให้การสนับสนุนงบประมาณ 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือภายใต้การดูแลของศึกษานิเทศก์ที่จะช่วยผลักดันและพัฒนาส่งเสริมพระสอนศีลธรรม 3) สถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่พระสอนศีลธรรมไปทำหน้าที่และร่วมงานด้วยการสร้างความเข้าใจและมีความร่วมมือใกล้ชิดกับสถานศึกษาจะเป็นกำลังหนึ่งที่ทำให้การสอนพระพุทธศาสนาให้กับเยาวชนบรรลุเป้าหมาย 4) ชุมชน กล่าวได้ว่า เป็นกำลังเสริมที่สำคัญและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียนของเยาวชนและการสร้างความเข้าใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมพระสอนศีลธรรมนอกจากเสริมศรัทธาให้กับชุมชนและสร้างคุณค่าให้กับพระสอนศีลธรรม 5) หน่วยงานปกครองท้องถิ่น นับว่ามีความสำคัญในการให้งบประมาณสนับสนุนการพัฒนาศีลธรรมให้เด็ก เยาวชนและคนในชุมชน การสร้างความร่วมมือโดยการสร้างการรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมเป็นเรื่องที่ควรดำเนินการให้เป็นรูปธรรมเช่นเดียวกัน กล่าวโดยสรุปทั้งหมดหากความร่วมมือจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต้องอาศัยงบประมาณกำลังสนับสนุนจากภาครัฐ และการที่ภาครัฐจะเห็นคุณค่าประโยชน์ของการมีพระสอนศีลธรรมก็ต้องอาศัยพลังของเครือข่ายความร่วมมือช่วยกันผลักดันและส่งเสริมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องผลักดันให้เกิดผลสำเร็จการพลิกโฉมพระศีลธรรมจึงจะสำเร็จมั่นคงและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2) การทำระบบและโครงสร้างที่เข้มแข็งและมีความชัดเจน ดังที่กล่าวเมื่อได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดทำแผนเชิงนโยบายที่พัฒนาโครงสร้าง ระบบและกลไกในการขับเคลื่อนของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ เพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรม ที่สอดรับกับบริบทของพื้นที่การกระจายอำนาจจากส่วนกลางในการให้อิสระในการทำงานและการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพโดยการถ่ายทอดนโยบายจากส่วนกลางไปสู่วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขตของมหาวิทยาลัยซึ่งดูแลพระสอนศีลธรรมจังหวัดซึ่งควรทำให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และมีโครงสร้างระบบรวมถึงขอบเขตบทบาทหน้าที่พระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ ที่ชัดเจนและมีเอกสารรับรองวิทยฐานะแต่งตั้งและส่งให้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบร่วมกันเพื่อให้การทำงานของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ ได้รับการความอำนวยความสะดวกและมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ในช่วงต้นที่ยังไม่สามารถถวายค่าตอบแทนเพิ่มเติมได้อันเนื่องจากยังไม่อยู่ในข้อกำหนดของการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ สำนักงานพระสอนศีลธรรมสามารถกระจายงบประมาณเพื่อการพัฒนาสู่วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขตเพื่อเป็นค่าตอบแทนเป็นขวัญและกำลังใจเบื้องต้นให้กับพระผู้ปฏิบัติหน้าที่ และติดตามผลงานส่งรายงานเพื่อผลักดันการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐต่อไป

3) พัฒนาพลัง 3 ชั้น พระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ และพระสอนศีลธรรมเพื่อการขับเคลื่อน ซึ่งเปรียบเสมือนลำต้นที่เข้มแข็งโดยมีพระบริหารการนิเทศก์เป็นฐานในการทำงานรับนโยบายและผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบและมีเครือข่าย ในขณะที่พระนิเทศจะลงพื้นที่ปฏิบัติงานติดตาม

ดูแลใกล้ชิดกับพระสอนศีลธรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นมาตรฐานและตอบโจทย์ความต้องการและความคาดหวังของสังคม สำหรับในระดับพระสอนศีลธรรม คือ การพัฒนาสมรรถนะยกระดับของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาพลัง 3 ชั้น ให้เข้มแข็ง นำเสนอผ่านโมเดลการพัฒนาดังนี้

4 ส. เพื่อการพัฒนาพระบริหารการนิเทศ กล่าวคือ

ส.1 สร้างระบบคัดสรรแบบมีส่วนร่วม: กระบวนการการคัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาพระสอนศีลธรรมที่จะพัฒนาเป็นพระบริหารการนิเทศอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือ (1) การกำหนดคุณสมบัติสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพระบริหารการนิเทศ (2) สร้างกลไกในการคัดสรรโดยมีสองระบบ คือ สมัครด้วยตนเอง (มีผู้บริหารคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ให้การรับรอง) และสมัครโดยคณะสงฆ์ส่งรายชื่อ

ส.2 สร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง: โดยการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรพระบริหารการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของพระสอนศีลธรรมมากยิ่งขึ้นภายใต้กรอบฐานสมรรถนะ 5 ด้าน โดยรูปแบบการอบรมเน้นเรื่องการนำโจทย์สถานการณ์จริงเป็นห้องจำลองการเป็นพระบริหารการนิเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหา การถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ การบริหารงานโดยการนำ PLC มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนา การบริหารเครือข่ายขยายพื้นที่ศีลธรรม การบริหารเวลา กระบวนการสื่อสารถ่ายทอดงานอย่างเป็นระบบจากคณะกรรมการพระนิเทศสู่พระนิเทศก์

ส.3 สร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ: นอกจากมีโครงสร้างหน้าที่และบทบาทที่ชัดเจนได้รับการรับรองจากหน่วยงานเครือข่ายแล้ว ควรจัดให้มี 1 กลุ่มคณะพระบริหารการนิเทศระดับจังหวัด 1 กลุ่มคณะพระนิเทศประจำอำเภอ และมี 1 พระนิเทศก์ 1 ตำบล เป็นอย่างน้อยหรือตามบริบทของพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการคัดสรรพระนิเทศก์ พระสอนศีลธรรม ร่วมพัฒนากระบวนการอบรมพระสอนศีลธรรมเรื่องแผนการสอน นอกจากนี้ควรมีการเสริมสร้างกำลังใจโดยการมอบการประกาศเกียรติคุณให้แก่พระบริหารการนิเทศด้วย

ส.4 สร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง: โดยการจัดเวทีเสวนาชวนคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ เพื่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานและรักษาพลังบวกในการทำงานตามหลักปธาน 4 การคุยหารือกันจะช่วยทำให้ป้องกันความขัดแย้ง/ปัญหาที่จะเกิด ช่วยกันหาทางแก้เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้ว ช่วยกันทำให้งานเกิดความก้าวหน้าพัฒนา และช่วยกันหาแนวทางสานต่อให้เกิดความยั่งยืน

PLC เพื่อเพิ่มศักยภาพพระนิเทศก์ กล่าวคือ

Power of system Management: กระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับด้วยชุดบริหารจัดการ 1:1:1 บริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายพลังศีลธรรม ประกอบด้วย 1 คณะบริหารการพระนิเทศก์ประจำจังหวัด: 1 คณะกรรมการพระนิเทศก์ประจำอำเภอ: 1 พระนิเทศก์ 1 ตำบล

Learning for Change and had Network: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย ด้วยการปลุกอุดมการณ์ร่วม ปรับ Mind Set ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีทีมวิทยากรและพระบริหารการนิเทศเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และพระนิเทศก์ที่ผ่านการอบรมแล้วมาร่วมทบทวนและเป็นพี่เลี้ยงในการ

จัดกิจกรรมให้ความรู้ พร้อมกับมีเครือข่ายสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารมหาจุฬาฯ คณะสงฆ์ มาร่วมและรับรู้กิจกรรมเพื่อให้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของพระสอนศีลธรรมที่มีพระบริหารการนิเทศพระนิเทศก์มาช่วยพัฒนาพระสอนศีลธรรม

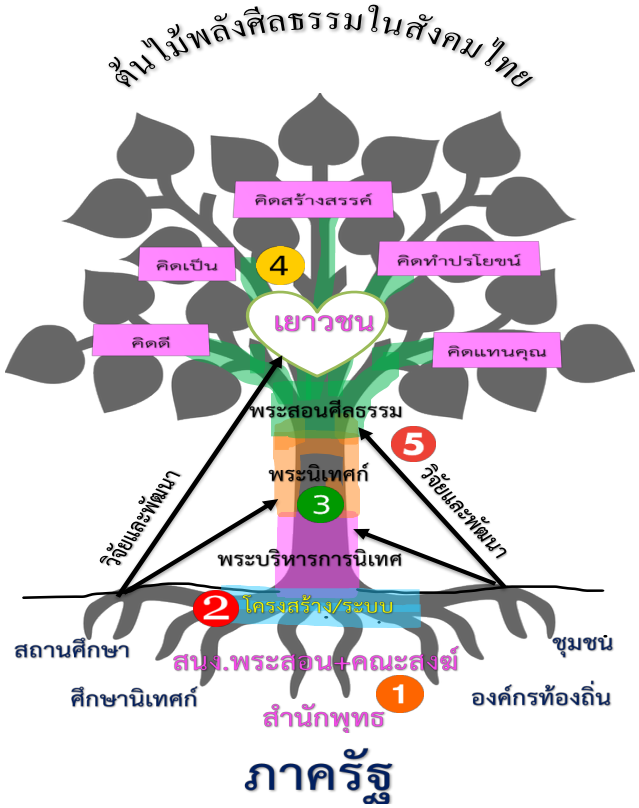
Communication Empowerment Team work: กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม ด้วย การสื่อสารแบบ Hybrid 1 Week 1 Meeting 1 Duty

ทั้งนี้แม้ว่าพระสอนศีลธรรมบางท่านมีประสบการณ์สูงผ่านการอบรมและการนิเทศแล้วจากหลักสูตรใดก็ตาม ก่อนเป็นพระนิเทศก์ ต้องมีหลักสูตรปรับพื้นฐานและปลูกสันติวัฒนธรรมในการทำงานเป็นทีมเป็นการฝึกปฏิบัติร่วมกันบนฐานสถานการณ์เสมือนจริงเพื่อให้เห็นกระบวนการทิศทางในการทำงานนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทของพระสงฆ์

ยกระดับสมรรถนะพระสอนศีลธรรม ได้แก่ 1. ทักษะความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานทางการศึกษา 2.ทักษะการเข้าใจโครงสร้างหลักสูตร 3. ทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน 4.ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและสร้างสรรค์ 5.ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา 6.ทักษะการใช้วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งในระดับพระสอนศีลธรรมควรมีหลักสูตรระยะต้นสำหรับผู้สมัครใหม่ที่ได้รับการปูพื้นฐานตามสมรรถนะของพระสอนศีลธรรม หลักสูตรระยะกลางสำหรับพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์แล้วได้ทบทวนความรู้และพัฒนา หลักสูตรระยะเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเป็นพระนิเทศก์ พระบริหารการนิเทศ

4) ผลลัพธ์ของผู้เรียน คือ เยาวชน ที่ได้เรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา แม้จะมิใช่พุทธทายาทเป็นเยาวชนศาสนาอื่น ก็สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้พัฒนาตนเอง ปรับความคิด ปรับทัศนคติ ปรับพฤติกรรม เพื่อการเจริญเติบโตบนวิถีชีวิตที่ดีงาม เป็นเยาวชนที่มีความสุข ออกดอกผลเป็นพฤติกรรมเยาวชนที่สังคมอยากเห็น เช่น มีความคิดดี คิดเป็นแยกแยะถูกผิด ควร-ไม่ควรทำอะไร คิดสร้างสรรค์ คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น คิดรู้แทนคุณ เป็นต้น ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นฐานในการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนเก่ง ดี มีสุข และมีภูมิต้านทานทางศีลธรรมที่เข้มแข็งเป็นอนาคตของชาติที่จะนำพาสังคมไทยเป็นสังคมที่มีสันติสุขสืบต่อไป

5) วิจัยและพัฒนา เป็นกลไกการพัฒนาที่สำคัญในการให้งานสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีทิศทางและมีความน่าเชื่อถือในการมีฐานข้อมูลจากผลการวิจัย ซึ่งการพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมมิใช่เป็นงานที่หยุดนิ่งต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อการพัฒนาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรกำหนดให้เป็นหนึ่งในนโยบายในการทำงานเพื่อการพัฒนาคน ระบบ และกลไกประเด็นที่ควรทำและส่งเสริมแบบคู่ขนานระหว่างพัฒนาพระสอนศีลธรรม พระนิเทศก์ พระบริหารการนิเทศ คือ การติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน สถานศึกษา ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่แสดงให้ภาครัฐได้เห็นข้อมูลเชิงประจักษ์ผลของการมีพระสอนศีลธรรมมิใช่เพียงดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธศาสนาเป็นฐานในการช่วยประคับประคองเยาวชนไทยให้เติบโตได้อย่างมั่นคงไม่เป็นปัญหาของสังคมดังที่สังคมไทยรู้สึกห่วงกังวลในปัจจุบัน

รูปภาพที่ 1 ภาพโมเดลต้นไม้พลังศีลธรรมในสังคมไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้งานวิจัย “ต้นไม้พลังศีลธรรมในสังคมไทย” มาอภิปรายผลดังนี้

ส่วนของรากฐานต้นไม้ที่มาจากความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ลำต้นของต้นไม้คือการมีระบบโครงสร้างในการบริหารจัดการ การพัฒนายกระดับพระสอนศีลธรรมแบบ 3 ชั้น คือ พระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ พระสอนศีลธรรม กล่าวได้ว่า การวางนโยบายของสำนักงานพระสอนศีลธรรมที่ชัดเจนต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ การถ่ายทอดสู่วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต การส่งเสริมสร้างพลังใจในการพัฒนา เป็นต้น นอกจากนี้ คณะสงฆ์ไทยยังได้แบ่งการปกครองเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายธรรมยุต และฝ่ายมหานิกาย ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังกัดมหานิกาย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สังกัดธรรมยุต ซึ่งทั้งสองมหาวิทยาลัยมีสำนักงานพระสอนศีลธรรมในการดูแล แต่ในขณะเดียวกันการสมัครเป็นพระสอนศีลธรรมไม่ได้มีข้อห้ามเกี่ยวกับสังกัดนิกาย จึงพบเห็นได้ว่าพระสอนศีลธรรมบางรูปสังกัดวัดในฝ่ายธรรมยุต แต่มาสมัครเป็นพระสอนศีลธรรมของมหาจุฬาฯ ด้วยอำนาจทางการปกครองของคณะสงฆ์ส่งผลต่อการสั่งการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในวัด ดังนั้นหากต้นสังกัดไม่ให้การสนับสนุนในการออกไปปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรม ทำให้เมื่อมีคำสั่งจากพระผู้ปกครองให้ปฏิบัติหน้าที่หรือทำแทน พระสอนศีลธรรมก็ต้องปฏิบัติตามภารกิจที่มอบหมาย งานสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็ต้องเว้นออกไป พร้อมกันนี้การทำหน้าที่พระสอนศีลธรรมในทางโครงสร้างคณะสงฆ์ไม่มีสายให้เจริญเติบโตหรือก้าวหน้าทาง

ตำแหน่งทำให้พระสอนศีลธรรมที่ทุ่มเทให้การพัฒนาเยาวชนอ่อนกำลังและค่อยๆ เสื่อมถอยความตั้งใจ เนื่องจากการเป็นพระสอนศีลธรรมมีเพียงนิตยภัตที่ให้ค่าตอบแทนไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น เพราะพระสงฆ์ออกเดินทางหรือออกจากวัดค่าภัตตาหาร ค่าเดินทางล้วนแล้วแต่ต้องจ่ายเหมือนบุคคลทั่วไปหากโรงเรียนหรือสถานศึกษาละเลยไม่ได้ดูแล สอดคล้องกับการศึกษาของ พระเทพปวรเมธี และคณะ (Phra Theppavaramethi et al. 2017) ได้ศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข ผลการวิจัยได้นำเสนอกระบวนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนามีตัวแปรสำคัญ 4 ตัวแปร กล่าวคือ การพัฒนาคน การพัฒนาระบบ การพัฒนากลไก และการถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนาสู่การสร้างสังคมสันติสุข คือ การมีเครือข่ายความร่วมมือ การมีนวัตกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและกระบวนการติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับเสียงสะท้อนจากการสัมภาษณ์กลุ่มศึกษานิเทศก์ กล่าวว่า “การจะทำให้พระบริหารการนิเทศมีความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่หน่วยงานที่ให้การดูแลการช่วยเหลือแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ให้งานการนิเทศขับเคลื่อนไปตามเป้าหมายของการทำงาน รวมถึงการบริหารจัดการ ด้านคน ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย (รักในตำแหน่ง/งานที่ทำ) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารการนิเทศ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ความร่วมมือของทีมงาน ความสำเร็จของงานที่เป็นแรงเสริม/ความท้าทายการยกย่องเชิดชูเกียรติพระนิเทศที่มีผลงาน” (Supervisor, 2021)

เมื่อโครงสร้างและระบบในการพัฒนาพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ มีความชัดเจนประเด็นต่อมา คือ การทำให้เครือข่ายการทำงานของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์เกิดความเข้มแข็ง กลไกสำคัญคือกระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้จากผลการศึกษาจะพบว่า เสียงสะท้อนของพระนิเทศเห็นตรงกันเรื่องของการทำงานเป็นทีมโดยมีการสื่อสารติดตามต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันแม้ไม่สามารถสื่อสารตรงได้ก็สามารถสื่อสารผ่านออนไลน์ที่ช่วยกระชับพื้นที่สัมพันธ์ การสื่อสารแบบ Hybrid 1 Week 1 Meeting 1 Duty ทำให้กลุ่มพระนิเทศก์มีความเข้มแข็ง สอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม แต่เป็นธรรมเพื่อความเจริญ กล่าวคือ โดยหลักการนี้พระพุทธเจ้าทรงมอบไว้ให้แด่สงฆ์ มี 7 ประการ คือ 1. ให้หมั่นประชุม และหา เพื่อแลกเปลี่ยนธรรมกันเป็นนิตย์ 2. การประชุมให้เกิดความพร้อมเพรียงทั้งในหมู่คณะ การเลิกประชุม และการทำกิจอันสมควร 3. ไม่พึงบัญญัติในสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่เคยบัญญัติ และไม่เพิกถอนที่สิ่งที่พระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้ รวมถึงข้อบัญญัติใหม่ไม่พึงขัดหรือตัดรอนกับบัญญัติที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ 4. พึงเชื่อ และเคารพในภิกษุที่อาวุโส 5. พึงละเว้น และไม่ลุในความอยากทั้งหลาย 6. พึงยินดีในสถานที่พักของตน 7. พึงตั้งความปรารถนาดีในทางธรรมต่อพระภิกษุหรือสามเณรผู้ที่จะเข้ามาอยู่ร่วม กล่าวได้ว่า สอดรับกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ให้เข้มแข็งได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การสื่อสารเสริมพลังบวกได้นั้นมีพื้นฐานจากการเป็นกัลยาณมิตรที่เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นครู กล่าวคือ การมีจิตเป็นผู้ให้โดยพระนิเทศก์ปรารถนาให้พระสอนศีลธรรมที่ไปนิเทศได้รับการพัฒนาด้วยจิตมีเมตตาเป็นที่ตั้ง

ในอนาคตภาพการพัฒนายกระดับพระสอนศีลธรรมให้มีแนวคิดพื้นฐานทางการศึกษา มีทักษะการสร้างหลักสูตร ทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะการประเมินการเรียนรู้ ทักษะทางการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) ฝึกให้ผู้เรียนเผชิญกับปัญหาในโลกที่เป็นจริง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงบทเรียนผู้เรียนเข้าสู่คลังแห่งความรู้ทั่วโลก ครูผู้สอนเปลี่ยน จากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเปลี่ยนสาระสนเทศเป็นความรู้ และนำความรู้เป็น เครื่องมือสู่การปฏิบัติและเป็นประโยชน์ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และต้องมีการสร้างวัฒนธรรม การสืบค้น (Create a culture of inquiry) และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต (Phinla, and Phinla, 2018) โดยผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนเผชิญกับปัญหาในโลกที่เป็นจริง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงบทเรียนผู้เรียนเข้าสู่คลังแห่งความรู้ทั่วโลก ครูผู้สอนเปลี่ยน จากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเปลี่ยนสาระสนเทศเป็นความรู้ และนำความรู้เป็น เครื่องมือสู่การปฏิบัติและเป็นประโยชน์ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และต้องมีการสร้างวัฒนธรรม การสืบค้น (Create a culture of inquiry) กล่าวได้ว่า หากต้องการบ่มเพาะผู้เรียนเป็นเช่นไร พระสอนศีลธรรมควรต้องเป็นผู้นำสามารถเชื่อมโยงทักษะที่มีของตนเองถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ ซึ่งการบ่มเพาะสำคัญที่พระสอนศีลธรรมจะส่งต่อผู้เรียน คือ ปัญญาในการเห็นคุณค่าของหลักธรรมคำสอนสู่การปฏิบัติด้วยตนเองจนเห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาที่มิใช่ศรัทธาที่ยัดเยียดให้กับผู้เรียนเหมือนที่ผ่านมา แต่ต้องร่วมกันหาวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ที่นำไปสู่วิถีการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ปริยัติ (รู้) ปฏิบัติ (ลงมือปฏิบัติ) และปฏิเวธ (ผลที่ได้กับตัวผู้เรียน)

สรุป

กล่าวโดยสรุปว่า ความสำคัญของพระสอนศีลธรรมเป็นดั่งลำต้นค้ำชูและส่งท่อน้ำเลี้ยงในการถ่ายทอดศีลธรรมให้กับเด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นแสงนำทางชีวิตไปในทางที่ดีงามและเป็นเยาวชนที่จะเติบใหญ่เป็นพลังศีลธรรมในสังคมไทยสืบไป การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องมีพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ เป็นฐานกำลังเพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้เข้มแข็ง การปรับปรุงโครงสร้าง ระบบและกลไกที่เอื้อต่อการพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนและการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเกิดความยั่งยืนสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ สำหรับสถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เขตพื้นที่การศึกษาหรือ

ศึกษานิเทศก์ ควรนำไปใช้ในการช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการเขียนแผนการสอน การใช้สื่อการออกแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสอดรับกับบริบทของพระในแต่ละพื้นที่ ในเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรทบทวนการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของพระสอนศีลธรรมในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นที่คุณภาพพระสอนศีลธรรมและการจัดสรรเชิงพัฒนาพระสอนศีลธรรมมากกว่าการจัดสรรงบที่เน้นแต่ปริมาณพระสอนและการทบทวนข้อตอบแทนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทการทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม

1.2 สำนักงานพระสอนศีลธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรทำแผนยุทธศาสตร์สนับสนุนการความก้าวหน้าของพระศีลธรรมและการขยายอำนาจการบริหารจัดการให้กับวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต ได้ทำหน้าที่บทบาทดูแลพระบริหารการนิเทศ และพระนิเทศก์ การทำงานกับคณะสงฆ์ในการผลักดันให้เกิดการส่งเสริมงานสอนศีลธรรมเป็นหนึ่งในผลงานของคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง เพื่อให้เห็นทิศทางการพัฒนาและความก้าวหน้า

2.1 การวิจัยติดตามผลการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงของพระสอนศีลธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและสถานศึกษา

References

Areekul, C. et al. (2022). *The scenario of Monk Teaching Morality to Raise the Level of Teaching Buddhism in New Normal Society.* Ayutthaya: Monks teaching morality in school office of MCU.

Klangphahol, K. (2020). Mixed Methods Research. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), 235-256.

Merholz, P. (1960). *Why Design Thinking Won't Save You.* Harvard Business Review Blog: Network.

Phinla, W., & Phinla, W. (2018). *The Management of Social Studies Learning in the 21st Century*. Bangkok: chulalongkorn University Press.

Phra Sridhammapani et al. (2018). *An Analytical Studies Process and Outcomes of project of Monks Teaching Morality in School* (Research Report). Ayutthaya: The Office of Monk Development for Teaching Morality of MCU.

Phra Theppavaramethi et al. (2017). *A Movement of Buddhist Reform: Policy and Practice for Developing Peaceful Society* (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.

Phramaha Noppadol Dhammananto. et al. (2022). *A Model Development of Professional Learning Community Management Model of Supervision Monks to Strengthen the Moral Learning Organization.* Ayutthaya: Monks teaching morality in school office.

Phuwajaroonkul, P. (2021). *GROWTH MINDSET: Developing Intrinsic Motivation to learn.* Retrieved March 3, 2022, from https://celt.li.kmutt.ac.th/km/index.php/growth-mindset-developing-intrinsic-motivation-to-learn

Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education. (2021). *The Project to Study Future Skills for Developing Thais of all ages to prepare for 21st Century Disruption: Results of the Study and Guidelines on Promotion* (Research Report). Bangkok: Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education.

Supervisor. (2021). Supervisor of Central. *Interview*. March, 22.

The Office of Monk Development for Teaching Morality of MCU. (2022). *Annual Action Plan 2022.* Retrieved September 2, 2021, from https://www.krupra.net/v3/index.php?url=news&cat=M

Wattanpradith, K. et al. (2022). *A Development of Supervision Administration Monks Management Model based on Self-Empowerment and Participatory Learning.* Ayutthaya: Monks teaching morality in school office.